

Karenssiajat ja ansiorajat työeläkejärjestelmässä

Työeläkelakien historian aikana vakuuttamisen piiri on muuttunut usein. Uusia lakeja on tullut voimaan uusille henkilöpiireille ja lakien sisällä vakuuttamisen ansio-, ikä- tai aikarajoja on muutettu. Muistion lopussa olevaan listaan on pyritty tiivistämään merkittävimmät muutokset.

Palkansaajat

TEL:n karenssit ovat muuttuneet useaan otteeseen. Odotusaika putosi kuudesta kuukaudesta neljään kuukauteen vuonna 1965 ja yhteen kuukauteen vuonna 1971. Tuolloin vuonna 1971 myös vakuuttamisen ikäraja poistettiin, ja kohta vuonna 1973 myös ansiorajaa alennettiin.

Seuraavia merkittäviä muutoksia saatiin aikaan 1980-luvulla, kun lyhytaikaisissa työsuhteissa olevia taiteilijoita koskeva TaEL saatiin aikaiseksi. Ketjutussääntö saatiin myös lakiin. Tämä tarkoitti sitä, että jos työnantaja palkkasi työntekijän kolmena peräkkäisenä kuukautena erikseen aina alle kuukaudeksi, työsuhteet ketjutettiin yhteen. Ansiorajamäärä tuli täytyä kuitenkin jokaisena kuukautena ja työtuntien määrän olla vähintään 20 kuukauden aikana. Siihen astisesta 20 tunnin viikkotyöaikaavaatimuksesta samassa yhteydessä luovuttiin, koska sellaiset työsuhteet, joissa säännöllinen työaika oli 20 tuntia viikossa, kuuluivat yleensä jo ansioidensa puolesta TEL:n piiriin.

Ketjutussääntöä lyhennettiin kahteen kuukauteen 1990-luvun puolivälissä ja kun lyhyet työsuhteet saatiin kattavasti vuonna 1998 lain piiriin, ketjutussäännöstä voitiin luopua.

Yrittäjät

Yrittäjälait saatiin voimaan vuonna 1970. Yrittäjälakien aikakarenssi (4 kk) ja vakuuttamisen alaraja (18 v) ovat säilyneet muuttumattomina tähän päivään, mutta marka/euromääräinen vakuuttamisen raja nousi maatalousyrittäjillä merkittävästi vuonna 1994. Vapaaehtoinen vakuuttaminen on kuitenkin ollut mahdollista alemmillakin tuloilla.

Vuodesta 2005 alkaneet uudistukset

Vuoden 2005 uudistus toi vakuuttamisen piiriin myös eläkeaikaisen työskentelyn. Vaikka alarajan madaltaminen TEL:n muuttuessa TyEL:ksi vuonna 2007 laajensi vakuutettujen piiriä, niin toisaalta LEL- ja TaEL-alojen vakuuttamisen raja nousi. TyEL:n alaraja on kuitenkin niin alhainen, että sen voitaneen sanoa kattavan kaiken työskentelyn.

Palkattomat ajat tulivat aikaisempaa kattavammin työeläketurvan piiriin. Ansiosidonnaiset päiväraha-ajat kartuttavat eläkettä samoin kuin opiskelu ja kottihoidontukiaika.

Viimeisin muutos kattavuudessa on apurahansaajien eläkevakuutusta koskevan lain aikaansaaminen.

Kaiken tämän jälkeen työelämään läheisesti kytkeytyvästä ajasta työeläketurvan ulkopuolelle jää edelleen varusmies- ja siviilipalvelusaika, alle neljä kuukautta kestävä tai euromääräisesti melko vähäinen yrittäjätoiminta sekä yli kolme vuotta kestävä lapsen hoito kotona. Myös henkilöt, jotka eivät ole työttömyyskassan jäseniä, jäävät ilman eläketurvaa työttömyysajaltaan.

Yhteenveto

1962	TEL ja LEL voimaan, vakuuttamisvelvollisuuden alaraja 18, mutta vasta 23 ikävuodesta vanhuuseläkekattumaa, TEL odotusaika 6 kk, piiriin kuulumisen rajana ”pääasialliseen toimeentuloon riittävä ansio” (= henkilön päätyö), LEL:n karttumisrajana 80 000 mk/v ja sama rajamäärä tulevan ajan eläkkeelle 1,5 vuodessa (Rahauudistus 1963 muutti summan 800 mk/v tai 800 mk/1,5 v)
1964	KVTEL voimaan, 4 kk odotusaika, tätä ennen kattavia kuntakohtaisia järjestelyjä
1965	TEL-odotusaika 6 kuukaudesta 4 kuukauteen; sivutoimiset TEL:n piiriin, jos palkka vähintään 180 mk/kk.
1966	TEL:n raja yleisesti 180 markkaan/kk (ei indeksiin sidottu, oli vuoteen 1968 saakka 180 mk/kk)
1967	VEL ja KiEL voimaan, palveluksesta oikeus eläkkeeseen ennen 1967 olevalta ajalta jo 21-vuotiaalla, tästä eteenpäin 23-vuotiaalla (aikaisemmin oikeus virkamies- ja sotilaseläkkeisiin)
1969	TEL:n alaraja indeksiin ($182/142 \cdot 180 = \sim 230,00$ mk eli pyöristettiin)
1970	Yrittäjälait voimaan (YEL: 4 kk, alaraja 12 x TEL-raja/v, yläraja 50 000 mk/v; MYEL: 4 kk alaraja 500 mk/v), LEL:n vuosiansiorajaksi 200 mk/v.
1971	Odotusaika 4 kuukaudesta 1 kuukauteen yksityisellä ja myös KVTEL:ssä, vakuuttamisvelvollisuuden ikäraja poistui, VEL:ssä muutos 1 kuukauteen takautuvasti 1967 alkaen
1973	TEL:n piiriin kuulumisen palkkarajaa alennettiin puoleen (2010 indeksissä 565:stä 282:een); YEL-raja $2 \cdot \text{TEL} \cdot 12/v$
1986	TaEL voimaan (eläkeoikeuden syntymisen raja $2 \cdot \text{LEL}$ -raja)
1987	Kolmen kuukauden ketjutussääntö TEL:iin, 20 viikkotunnin työaikaedellytys poistui (myös julkiselta)
1989	Vakuuttamisvelvollisuus 14 ikävuodesta alkaen, ketjutussääntö julkiselle
1994	MYEL:n alarajaksi $12 \cdot \text{TEL}$ -alaraja ($12 \cdot 90 = 1\ 080$ mk/v)
1996	Ketjutussääntö muuttuu kahdeksi kuukaudeksi
1998	Alle kuukauden TEL-työsuhteet TaEL:ssa vakuutettavaksi samoin kuin yli kk kestävät mutta TEL-alarajan alle jäävät, TaEL:n eläkeoikeuden alaraja laski LEL:n tasolle, kotitaloustyö TaEL:iin, ketjutussääntö historiaan, myös julkisella puolella lyhyet työsuhteet vakuutuksen piiriin (eläkkeen karttumiselle alaraja kuitenkin)
2000	Urheilijoille oma laki
2003	KuEL voimaan, ei vakuuttamisen ansiorajaa, mutta 14 vuoden ikäraja
2005	Vakuuttamisvelvollisuus 18–68 vuoteen, eläkeaikaiset työt eläkettä kartuttavaksi ja rekisteriin, VEL:stä poistui vakuuttamisen piiriin kuulumisen ansioraja
2007	TyEL ja VaEL voimaan, vakuuttamisen ansioraja laski yksityisen puolen työsuhdelakien 244:stä 46 euroon, LEL:ssä raja nousi tähän, koska alarajaa ei ollut
2009	Apurahansaajat eläkevakuutuksen piiriin